

Jei kalbėčiau žmonių ir angelų kalbomis, bet neturėčiau pinigų, aš tebūčiau žvangantis varis ir skambantys cimbolai. Ir jei turėčiau pranašystės dovaną ir pažinčiau visas paslaptis ir visą mokslą; jei turėčiau visą tikėjimą, kad galėčiau net kalnus kilnoti, tačiau neturėčiau pinigų, aš būčiau niekas. Ir jei išdalyčiau vargšams visa, ką turiu, jeigu atiduočiau savo kūną sudeginti, bet neturėčiau pinigų, – nieko nelaimėčiau. Pinigai kantrūs, pinigai maloningi, jie nepavydi; pinigai nesididžiuoja ir neišpuiksta. Jie nesielgia netinkamai, neieško savo naudos, nepasiduoda piktumui, pamiršta, kas buvo bloga, nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu pritaria tiesai. Jie visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria. ...Taigi dabar pasilieka tikėjimas, viltis ir pinigai – šis trejetas, bet didžiausi jame yra pinigai.

PIRMASIS LAIŠKAS KORINTIEČIAMS,

XIII (adaptuota)

I

Laikrodīs išmušė pusę trečios. Sėdėdamas savo kontorėlėje pono McKechnie'o knygyno gilumoje Gordon – Gordon Comstock, paskutinis Comstockų šeimos palikuonis, dvidešimt devynerių metų amžiaus ir jau gerokai kandžių apėstas, – alkūnėmis užsikniaubė ant stalo, atsidarė keturpensį „Player's Weights“ pakelį ir čia pat nykščiu jį uždarė.

Kito, atokesnio laikrodžio bim bam, atsklidęs nuo „Vello princio“ aludės anapus gatvės, sujudino užsistovėjusį orą. Gordon prisivertė atsistoti tiesiai, tada įsikišo pakelį į vidinę švarko kišenę. Nepakenčiamai norėjosi parūkyti. Tačiau buvo likusios tik keturios cigaretės. Šiandien trečiadienis, o iki penktadienio pinigų jis negaus. Būtų velniškai sunku išverti nerūkius šį vakarą, ką jau kalbėti apie rytojų.

Iš anksto baisėdamasis bedūmėmis rytdienos valandomis, jis atsistojo ir žengė durų link – trapi, smulkių kaulų ir nervingų judesių figūrėlė. Jo švarkui trūko vidurinės sagos, dešinioji rankovė buvo prasitrynusi per alkūnę, pigios flanelinės kelnės – dėmėtos, seniai praradusios formą. Net iš viršaus buvo matyti, kad jo batams metas keisti padus.

Stojant nuo stalo kišenėje dzingtelėjo monetos. Jis puikiai žinojo, kas ten dzingsi. Penki su puse penso – du po vieną, pusė ir „džozefukas“.

Stabtelėjęs jis išsitraukė varganąjį tripensį ir apžiūrėjo. Šlykštus kalėdinis blizgutis! Koks buvo kvailys, kad sutiko jį paimti! Tai atsitiko vakar, perkant cigaretes. „Ar neprieštarausit, ponas, jei duosiu gražos tripensį?“ – sučirpė ta kalė. Ir jis, žinoma, neišdrįso paprieštarauti. „Ne, ne, ką jūs!“ – atsakė. Kvailys, prakeiktas kvailys!

Širdis stingo pagalvojus, kad jis teturi penkis su puse penso, o tripensio net negali išleisti. Nes kaip galima ką nors pirkti už „džozefuką“? Tai ne moneta, tai pasityčiojimas iš žmogaus. Išsiėmęs ją, atrodai baisiai kvilai, nebent ji būtų įsimaišiusi tarp kitų. „Kiek?“ – klausia. „Trys pensai“, – sako pardavėja. Tada pasirausi kišenėje ir ištrauki tą idiotišką varioką, prilipusį prie piršto galo tarsi vaikų žaidimo skridinėlis. Mergina prunkšteli. Ji išsyk supranta, kad tai tavo paskutinis pinigas. Matai, kaip ji greitomis žvilgteli – ar kartais jis neaplipęs Kalėdų pyrago trupiniais. Išstypini užvertęs nosį, bet daugiau į tą krautuvę kojos nebeneša. Ne! Neleisime mūsų „džozefuko“. Liko du su puse penso – tiek ir turi užtekti iki penktadienio.

Tokią popietės valandą pirkėjai retai kada užsukdavo. Jis buvo vienas tarp septynių tūkstančių knygų. Kontorą atstojantis tamsus kambarėlis, prisigėręs dulkių ir yrančio popieriaus kvapo, buvo sklidinai prikrautas senų, parduoti nebetinkamų knygų. Viršutinėse lentynose, palubėje, dūlėjo didžiaformačiai priešvaninių enciklopedijų tomai, suguldyti vienas ant kito tarsi karstai bendrame kape. Gordon praskleidė mėlynas dulkinas užuolaidas, skiriančias kontorą nuo greitimos patalpos. Šioje, kiek geriau apšviestoje, buvo įkurdinta biblioteka – tokia, kur „du pensai, jokio užstato“ ir kur taip mėgsta lankytis vagiliai. Čia knygų nebuvo, išskyrus, savaime suprantama, romanus. Ir *kokius* romanus! Na, bet tai irgi savaime suprantama.

Aštuonių šimtų romanų masė buvo nuo grindų iki lubų aplipusi tris kambario sienas ryškių nugarėlių eilėmis, todėl atrodė, kad tos

sienos sumūrytos iš vertikalių įvairiaspalvių plytų. Romanai buvo sudėti pagal abėcėlę. Arlen, Burroughs, Deeping, Dell, Frankau, Galsworthy, Gibbs, Priestley, Sapper, Walpole. Gordon žvelgė į juos su vangia neapykanta. Šią akimirką jis nekentė visų knygų, o romanų labiausiai. Tiek nuobodaus puskepio šlamšto, sukaupto vienoje vietoje! Pudingas, tikras taukinis pudingas. Aštuoni šimtai gličių luitų, įkalinusių jį lajaus kriptoje. Ne, čia pernelyg slogu. Jis žengė toliau, pro angą, į knygyno salę, pakeliui delnu susiglostydamas plaukus. Tai buvo įprastas judesys. Nes lauke, už stiklinių durų, galėjo būti merginų. Gordon nebuvo išvaizdus – vos metro septyniasdešimties, nešiojo per ilgus plaukus, todėl jo galva atrodė kiek per didelė smulkiam kūnui. Jis beveik niekada neužmiršdavo esąs menko stoto. Jusdamas, kad kas nors jį mato, išsitempdavo visu ūgiu, išpūsdavo krūtinę, nutaisydavo arogantišką išraišką, ir, žiūrėk, retkarčiais apgaudavo paprastesnius žmones.

Tačiau lauke merginų nebuvo matyti. Kitaip nei anos patalpos, knygyno salė atrodė labai prašmatni, net prabangi, joje pirkėjų laukė kokie du tūkstančiai knygų, neįskaitant išdėtų vitrinoje. Dešinėje stovėjo stiklinė dėžė su vaikų knygomis. Gordon nukreipė žvilgsnį nuo šlykštaus, Rackhamo¹ stilių imituojančio viršelio, kur nykštukiški vaikai straksi tarp katilėlių it kokie piteriai penai ar vendės, ir per duris pažvelgė į gatvę. Oras buvo bjaurus, stiprėjo vėjas. Dangus atrodė lyg švininis, grindinio akmenys tarytum gleivėti. Buvo lapkričio trisdešimtoji, šv. Andriejaus diena. McKechnie'o knygynas stovėjo ant nedidelės beformės aikštės, į kurią sueina keturios gatvės, kampo. Kairėje, čia pat už durų,

¹ Arthur Rackham (1867–1939) – anglų dailininkas, knygų iliustratorius.
(Čia ir kitur – vertėjo pastabos.)

augo didžiulė guoba, dabar belapė, dengianti dangų rusvais tankių šakelių nėriniais. Anapus aikštės, šalia „Velso princo“, stūksojo aukštas skelbimų stulpas, apkljuotas patentuotų vaistų ir maisto reklamomis. Tai buvo pabaisų galerija – rausvi lėliški veidai tuščiomis akimis, kupini paiko optimizmo. „QT padažas“, „Truweet“ pusryčių traškučiai“ („Vaikučiai trokšta pusryčiams traškučių“), „Kengūros burgundiškasis“, „Vitamalt“ šokoladas“, „Bovex“. Iš jų visų labiausiai Gordoną slėgė pastarasis: akiniuotas žiurkiaveidis klerkas sulaižytais plaukais išsišiepęs sėdi kavinėje su baltu buljono puodeliu rankoje. „Kampinis stalelis visada užsisako „Bovex“, – buvo parašyta apačioje.

Gordon sukoncentravo žvilgsnį arčiau. Iš apdulkėjusio stiklo į jį žvelgė jo paties veido atspindys. Nekoks tas veidas. Dar nėra trisdešimtys, o jau kandžių apėstas. Labai blyškus, išraižytas gilių, neišnaikinamų raukšlių. Kakta, kaip sakoma, „protinga“, tai yra aukšta, bet smakras smulkus ir aštrus, tad visas veidas veikiau kriaušė negu ovalas. Plaukai rūdžių spalvos, išsidraikę, burna nemaloni, akys šviesiai rudos, gal net žalsvos. Jis vėl perkėlė žvilgsnį į gatvę. Veidrodžiai jau seniai jį erzino. Lauke viskas buvo niūru, žiemiška. Tarytum rėksminga plieno gultė gatvę pragirgždeno tramvajus, jam įkandin vėjas ginė purvinų lapų sūkurius. Guobos šakos plaikstėsi, verždamosi į rytus. QT padažą reklamuojančio plakato kampas buvo įplėštas, ir ta atplaiša trūkmingai plazdėjo it koks laivo vimpelas. Šoninėje gatvėje išsirikiavusios plikos tuopos irgi lankstėsi kaip pašėlusios. Vėjas buvo žvarbus, kiaurai smelkiantis. Jo gūsiuose buvo justi grėsmingos gaidelės, artėjančios rūsčios žiemos urzgešys. Gordono galvoje pradėjo dėliotis eilutės:

Grėsmingas vėjas puola... kuo, gal skustuvu aštriu? Ne, geriau ašmenimis. Puola ašmenim aštriais... ne, tebūnie švaistos.

Ir lenkia iki žemės tuopas... kokias tuopas? Nuolankias? Plikas? Ne, geriau nuogas. Nereikalingas sąskambis tarp nuogų ir tuopų? Nesvarbu. Tarytum smilgas lenkia tuopas nuogas. Gerai.

*Grėsmingas vėjas švaistos ašmenim aštriais,
Tarytum laibas smilgas lenkia tuopas nuogas.*

Gerai. „Nuogas“ bus sunku pakenčiamai surimuoti, juk nedėsi „uogų“, bet gal tiks „stogas“. Tačiau Gordoną apėmęs įkvėpimas staiga išblėso. Jis pirštais pavartė kišenėje monetas. Du su puse penso ir „džozefukas“, du su puse penso. Smegenis vėl užtraukė apatija. Ieškoti rimų ir būdvardžių jis nebegalėjo. Tai ir neįmanoma, kai kišenėje turi tik du su puse penso.

Jo akys pačios sugrįžo prie plakatų anoje pusėje. Gordon turėjo savų priešasčių jų nekęsti. Jis dar kartą mechaniškai juos perskaitė: „Kengūros burgundiškasis“ – vynas tikram britui“, „Anksčiau ją kamuodavo astma!“, „QT padažas – šeimos galva nesiliaus šypsojęs“, „Plytelė „Vitamalt“ suteiks jėgų visai dienai!“, „Curve Cut“ tabakas – skanesnio dūmo nesį pešęs“, „Vaikučiai trokšta pusryčiams traškučių“, „Kampinis stalelis visada užsisako „Bovex“.

Aha! Pirkėjas, bent jau potencialus. Gordon visas įsitempė. Stovint arti durų buvo galima pro vitrinos stiklą nepastebimai apžiūrinėti stabtelėjusius žmones. Jis nužvelgė potencialų pirkėją nuo galvos iki kojų.

Gana padoringas išvaizdos viduramžis žmogelis juodu kostiumu, su katiliuku, skėčiu ir dokumentų aplanku – veikiausiai provincijos advokatas ar kokio miestelio valdininkas – bespalvėmis akimis vogčiomis žvilgčiojo į tolimąjį vitrinos kampą. Kaltės jausmas buvo rašyte įrašytas jo veide. Gordon pasekė žmogelio žvilgsnį. Aha! Štai kas! Jam rūpi tie pirmieji D. H. Lawrence'o knygų leidimai. Aišku, kad geidžia ko nors nešvankaus. Matyt, yra viena ausim girdėjęs apie

Lady Chatterley meilužį. Nekoks veidas, pagalvojo Gordon. Blyškus, išpurtes, apžėlęs gyvaplaukiais, „blogos“ formos. Panašu, kad velsietis, bent jau tikrai protestantas, nes aplink lūpų kamučius – sektantams būdingi maišeliai. Namie jis vietinės Dorovės lygos arba Pajūrio budrumo komiteto pirmininkas (šlepetės guminiiais padais, elektrinis žibintas besibučiuojančioms porelėms gaudyti paplūdimoje), o dabar štai pramogauja sostinėje. Galėtų užėiti į vidų. Ipirštų jam *Mylinčias moteris*. Kaip jos jį nuviltų!

Bet ne! Advokatas pabūgo. Pasikišo skėtį po pažastimi ir nuėjo teisuoliškai išrietas užpakalį. Tačiau galima neabejoti, kad vakare, kai tamsa pridengs jo drovumą, jis įslinks į kokią gumos dirbinių krautuvėlę ir nusipirks *Išdaigas Paryžiaus vienuolyne*, parašytas Sadie Blackeyes².

Gordon atsigrėžė į lentynas. Kairėje, jei žiūrėsi iš bibliotekos tarpdurio, buvo sudėtos naujos ir beveik naujos knygos – ryškiaspalvė dėmė, turinti patraukti žvilgsnį kiekvieno, kas dirstelės pro durų stiklą iš gatvės. Jų žvilgančios neišterliotos nugarėlės tarytum meilinosi tau. „Nupirk mane, nupirk mane!“ – regis, šnabždėjo jos. Ką tik atkeliavusios iš spaustuvės – dar neliestos jaunamartės, laukiančios nesulaukiančios, kol jas defloruos peiliu popieriui pjaustyti. Jau čiupinėtos recenzentų rankų – lyg jaunatviškos našlės, dar žydinčios, bet jau toli gražu nebeskaisčios. Ir vadinamosios liekanos – susispaudusios po šešias, beviltiškos senmergės, viltinškai saugančios ilgai tausotą nekaltybę. Gordon nukreipė akis šalin

² Pierre'o Mac Orlano (Dumarchey), prancūzų rašytojo ir dainų kūrėjo (1882–1970), pseudonimas rašant pornografinius romanus. Šios knygos, taip pat ir kitoje pastraipoje minimų knygų pavadinimai išgalvoti.

nuo „liekanų“. Jos žadino nemalonius prisiminimus. Vienintelės savo knygūkstės, kurią jam pavyko išleisti prieš porą metų, buvo parduota lygiai šimtas penkiasdešimt trys egzemplioriai; jos niekas nepirko netgi kaip nupigintos „liekanos“. Praėjęs naujų knygų lentynas, jis stabtelėjo prie kitų, joms statmenai sustatytų lentynų su naudotomis knygomis.

Dešinėje – poezija. Tiesiai prieš nosį – prozos maišalynė. Knygos sudėtos ne bet kaip: brangesnės švarios – akių lygyje, apširusios, nučiupinėtos – viršuje ir apačioje. Visuose knygynuose vyksta žiauri darviniška kova. Gyvųjų veikalai veržiasi į akių lygį, o mirusiųjų raštai stumiami arba žemyn, į pragarą, arba aukštyn, į malonės sostą³, bet visada tolyn nuo tos vietos, kur jie galėtų kristi į akis. Pačioje apačioje tyliai trūnija „klasika“, išnykę Viktorijos laikų dinozaurai. Scott, Carlyle, Meredith, Ruskin, Pater, Stevenson – pavardės plačiose archajiškose nugarėlėse vos įskaitomos. Viršutinėse lentynose, beveik nematomos, snaudžia apkūnios hercogų biografijos. Po jomis, vis dar perkama, todėl padėta pasiekamai, rikiuojasi „religinė“ literatūra – visos sektos ir visi tikėjimai pramaišiu, be jokios atžvalgos. *Anapussybė*, kurios autorius dar parašęs *Mane lytėjo dvasios rankos*. Dekano Farraro *Kristaus gyvenimas. Jėzus – pirmasis rotarietis*. Tėvo Hilaire'o Chestnuto⁴ paskutinė KB propagandos knyga. Religinės knygos visada gerai perkamos, jeigu tik jos pakankamai sentimentalios. Žemiau, tiksliai akių lygyje, – šiuolaikinių

³ Iš Rudyardo Kiplingo eilėraščio „Laimėtojai“.

⁴ Orwell čia žaidžia su dviejų glaudžiai bendradarbiavusių rašytojų, katalikybės apologetų Hilaire'o Belloco (1870–1953) ir G. K. Chestertono (1874–1936) pavardėmis. Iš jų šaipėsi ir George Bernard Shaw, vadinęs juos Chesterbelloc.

rašinių eilė. Paskutinis Priestley. Dailūs pakartotiniai viduriniokų leidimai. Ūpą keliantis Herberto, Knoxo, Milne'o „humoras“. Šiek tiek aukštaprotės literatūros. Hemingway ir Virginia Woolf, po porą knygų. Prašmatnios, gerai sugromuliuotos biografijos, mėgdžiojančios Strachey⁵ stilių. Snobiškos, rafinuotos knygos apie nemaištingus tapytojus ir poetus, parašytos pinigų jaunų maitvanagių, kurie taip grakščiai perskrendžia iš Etono į Cambridge'ą, iš Cambridge'o – į kritikus.

Bukomis akimis Gordon spoksojo į knygų sieną. Jis neapkenčia jų visų, senų ir naujų, aukštapročių ir siaurapročių, snobiškų ir juokdariškų. Vien jų vaizdas šaukte šaukia apie jo paties bergždumą. Tariai esąs „rašytojas“, o net negali „rašyti“! Ir reikalas visai ne tas, kad niekas jo nespausdina, tiesiog nėra arba beveik nėra ką spausdinti. Visas tas šlamštas, kurio prigrūstos pilnos lentynos, – jis bent jau egzistuoja, kažkas sugebėjo jį sukurpti. Visokie Deepingai ir visokios Dell bent jau išleidžia kasmet po hektarą spausdintinės produkcijos. Tačiau labiau už visa kita jis nekenčia snobiškų, „kultūrinių“ knygų. Kritikos ir beletristikos. To, ką jau ni piniguočiai iš Cambridge'o parašo kone miegodami, – to, ką Gordon ir pats galėtų parašyti, jeigu turėtų daugiau pinigų. Pinigai ir kultūra! Tokioje šalyje kaip Anglija neturtingas žmogus būti kultūrininku turi tiek pat galimybių, kiek tapti Kavalerijos klubo nariu. Tarytum vaikas, instinktyviai čiupinėjantis klibantį dantį, jis išsitraukė iš lentynos vieną tokią knygą – *Kai kurie italų baroko bruožai*, atsivertė, perskaitė kelis pasitaikiusius sakinius ir padėjo

⁵ Giles Lytton Strachey (1880–1932) – britų rašytojas ir kritikas, davęs pradžią naujam biografijų rašymo stiliui.

ją atgal kartu ir šlykštėdamasis, ir pavydėdamas. Kokia sukrečianti visažinystė! Koks gyvatiškas įmantrumas! Ir kokie pinigai už to slypi! Nes kas daugiau gali slypėti, jei ne pinigai? Pinigai, be kurių neturėsi deramo išsilavinimo, įtakingų draugų, laisvo laiko ir dvasios ramybės, pinigai, be kurių net nenuvyksi į Italiją. Pinigai rašo knygas, pinigai jas parduoda. Neduok man, Viešpatie, teismo sparnų, duok pinigų, vien pinigų.

Jis pažvangino kišenėje monetas. Beveik trisdešimt, o ničnieko nepasiekta. Tik vargana poezijos knygelė, pridėjusi labiau už pirmą blyną. Ir nuo tol, jau ištisis dvejus metus, jis klaidžioja labirinte siaubingos knygos, kuri niekaip nejuda į priekį ir, kaip matyti aiškumo akimirkomis, niekada nepajudės. Bepinigystė, paprasčiausias pinigų trūkumas atima iš jo galią „rašyti“. Juo toliau, juo labiau jis tuo įsitikina. Pinigai, pinigai, viskas dėl pinigų! Net menko romaniūkščio neparašysi, jei pinigai nepalaikys tavo dvasios. Išmonė, energija, sąmojis, stilius, žavesys – viskas apmokama grynaisiais.

Vis dėlto, pasidairęs po lentynas, jis kiek aprimo. Šitiek nublankusių, nepaskaitomų knygų! Vadinasi, mes visi esame vienoje valtyje. *Memento mori*. Ir manęs, ir tavęs, ir jaunųjų Cambridge'o pasipūtėlių laukia tokia pati užmarštis. Tiesa, jaunųjų Cambridge'o pasipūtėlių ji tikriausiai lauks ilgėliau. Jis pasilenkė prie laiko atšipintos „klasiškos“. Mirę, visi mirę. Carlyle, Ruskin, Meredith, Stevenson – visi jie mirę, pūkite su Dievu. Peržvelgė išblukusius pavadinimus. Roberto Louiso Stevensonso *Rinktiniai laišakai*. Cha, cha! Neblogai. Roberto Louiso Stevensonso *Rinktiniai laišakai*! Viršutinė knygos briauna net juoda nuo dulkių. Dulkę esi ir dulce vėl pavirsi. Gordon spyrė į kolenkorinį Stevensonso užpakalį. Ar tu čia, senas melagi? Padėjai šaukštą, nesvarbu, kad škotas.

Dzingt! Varpelis. Gordon atsisuko į duris. Dvi moterys, į biblioteką.

Grabaliudama nendriniam krepšyje, į vidų įslinko susigūžusi moteriškė nelaimingu veidu, aiškiai iš žemutinių sluoksnių, panaši į šiukšlyne ieškinėjančią antį. Jai įkandin įstraksėjo putli raudonžandė žvirblienė, priklausanti vidurinėsios klasės viduriui. Po pažastimi ji buvo pasikišusi *Forsaitų sagą* – taip, kad praeiviai matytų knygos pavadinimą ir palaikytų ją aukštaprote.

Paslėpęs rūgščią veido išraišką Gordon palabino jas draugiška šeimos gydytojo intonacija, skirta nuolatiniams bibliotekos lankytojams.

– Laba diena, ponია Weaver. Laba diena, ponია Penn. Koks šian-dien bjaurus oras!

– Šiurpus! – pritarė ponია Penn.

Jis pasitraukė į šalį leisdamas joms praeiti. Ponia Weaver ne-tyčia apvertė savo krepšį, ir ant grindų iškrito smarkiai nučiupi-nėtos Ethelės M. Dell *Sidabrinės vestuvės*. Ponia Penn žybtelė-jo paukštiškomis akimis. Už ponios Weaver nugaros ji nusišyp-sojo Gordonui – išdidžiai, kaip aukštaprotis aukštapročiui. Dell! Koks žemas lygis! Na ir knygas skaito toji prastuomenė! Jis atsakė supratingu šypsniu. Ir jiedu abu, aukštaprotiškai išsišiepę, žengė į bibliotekos patalpą.

Ponia Penn padėjo ant stalo *Forsaitų sagą* ir atgrėžė į Gordoną savo žvirblišką krūtinę. Ji visuomet labai maloniai elgdavosi su Gordonu. Kreipdavosi „pone Comstockai“, nors jis tebuvo paprastas pardavė-jas, ir vis užvesdavo pokalbius apie literatūrą. Tarp judviejų buvo už-simezgusi aukštaprotė bendrystė.

– Tikiuosi, *Forsaitų saga* jums patiko, ponია Penn?

– Kokia tobulai nuostabi ši knyga, pone Comstockai! Ar žinote, kad ją skaičiau jau ketvirtą kartą? Epas, tikras epas!

Ponia Weaver rausėsi lentynose, savo menku protu nesuvokdama, kad knygos sudėtos pagal abėcėlę.

– Nežinau, ką čia imt šiai savaitei, visai nežinau, – murmėjo ji po nosimi. – Dukra sako, imk Dypingą. Ji pasinešusi ant Dypingo, maniškė. Bet žentas, tas tai labiau ant Barouzo. Nežinau, tikrai nežinau...

Paminėjus Burroughsą⁶ ponios Penn veidas persikreipė. Ji pabrėžtinai atsuko nugarą poniai Weaver.

– Galsworthy alsuote alsuoja *didybe*, pone Comstockai. Jis toks platus, toks universalus ir tuo pat metu toks angliškas, toks *žmogiškas*. Jo knygos – tai tikri *žmogiškumo* paminklai.

– Paminėčiau ir Priestley, – atsiliepė Gordon. – Manau, kad Priestley – irgi baisiai geras rašytojas. Ar sutinkate?

– Na, žinoma! Jis toks didis, toks platus, toks *žmogiškas*! Ir toks esmingai angliškas!

Ponia Weaver papūtė lūpas. Tarp jų kyšojo trys pavieniai geltoni dantys.

– Sakau, nesuksiu sau galvos, paimsiu dar vieną Dele, – pratarė ji. – Ar pas jus yra daugiau Delių? Labai mėgstu ją skaityt, kaip Dievą myliu. Sakau dukrai, turėkitės savo Dypingus ir savo Barouzus. O man duokit Dele, sakau.

Din! Dan! Dell! Grafai ir bizūnai! Ponios Penn antakiai pasiuntė aukštaprotės ironijos signalą. Gordon atsakė tuo pačiu. Visuomet pritari poniai Penn! Gera, dažna klientė.

– Savaime aišku, ponია Weaver. Mes turime visą lentyną Ethelės Dell kūrinų. Gal paimtumėte *Jo gyvenimo svajonę*? Bet turbūt ją jau skaitėte. Tuomet gal *Garbės altorių*?

– Įdomu, ar turite Hugh Walpole'o paskutinę knygą? – pasiteiravo ponია Penn. – Šią savaitę jaučiuosi nusiteikusi kokiai nors epiškai,

⁶ Edgar Rice Burroughs (1875–1950) – amerikiečių rašytojas, *Tarzano* autorius.

didingai knygai. Na, žinote, laikau jį iš tiesų didžiu rašytoju, antru po Galsworthy. Jis turi kažką *didinga*. Ir kartu jis toks žmogiškas.

- Ir toks esmingai angliškas, - pritarė Gordon.

- O taip, žinoma! Toks esmingai angliškas!

- Turbūt vėl imsiu tą, *Erelio būdas*, - galiausiai apsisprendė ponias Weaver. - Tokia knyga niekada nenuvargina, ar ne tiesą sakau?

- Ji stulbinamai populiari, - diplomatiškai atsakė Gordon skersa akimi žiūrėdamas į ponias Penn.

- Taip, stuuulbinamai, - ironiškai pakartojo ponias Penn skersa akimi žiūrėdama į Gordoną.

Jis paėmė iš jų po dvipensį ir išlydėjo pro duris: ponias Penn su Walpole'o *Niekšu Herriesu*, ponias Weaver su *Erelio būdu*.

Tada nuėjo prie poezijos lentynų. Jos traukė jį savo melancholiku žavesiu. Ir jo vargana knygelė buvo ten - užkelta aukštai į viršų, tarp neperkamųjų. Gordon Comstock, *Pelės*. Niekingas *in octavo* formatas, kaina trys su puse šilingo, dabar sumažinta iki vieno. Iš trylikos ją recenzavusių kvailių (o *The Times Literary Supplement* pavadino ją „itin daug žadančia“) nė vienas neatkreipė dėmesio į atvirai ironišką pavadinimą. Ir per tuos dvejus metus, kai jis dirba McKechnie'o knygyne, nė vienas pirkėjas nė vieno karto nebuvo paėmęs *Pelių* į rankas.

Iš viso knygyne buvo penkiolika ar dvidešimt poezijos lentynų. Gordon apžvelgė jas rūgščiu veidu. Daugiausia visiškas šlamštas. Kiek aukščiau akių lygio, jau pakeliui į dangų ir užmarštį, - vakardienos poetai, jo ankstyvos jaunystės žvaigždės. Yeats, Davies, Housman, Thomas, De la Mare, Hardy. Užgesę fejerverkai. Po jais, tiesiai prieš akis, sudėtos šių dienų papliauškos. Eliot, Pound, Auden, Campbell, Day Lewis, Spender. Gerokai padrėkusios papliauškos. Užgesusios žvaigždės viršuje, sudrėkusios papliauškos apačioje. Ar kada vėl turėsime rašytoją,

vertą skaityti? Na, bet Lawrence visai neblogas, o Joyce buvo netgi dar geresnis, kol nepritrūko vieno šulo. Tik jeigu atsiras rašytojas, kurį verta skaityti, ar įžiūrėsime jį, kai esame tiek užversti niekalu?

Dzingt! Varpelis. Gordon apsisuko. Pirkėjas.

Pro duris, pupuliškai siūbuodamas klubais, įplaukė kokių dvidešimtys metų auksaplaukis vyšniālūpis jaunikaitis. Aiškiai pinigingas. Apgaubtas auksinės pinigų auros. Kažkada jau matytas knygyne. Gordon nutaisė paslaugaus džentelmeno išraišką, skirtą naujiems pirkėjams, ir pakartojo įprastinę formulę:

– Laba diena. Kuo galėčiau padėti? Ar ieškote kokios konkrečios knygos?

– Oi ne, ne konkječios, – balselis irgi pupuliškas, neištaria „r“. – Nojėčiau tik pasidairyti. Negalėjau atsispįjti jūsų vitjinai. Tuju baisią silpnybę knygyname! Todėl ij užsukau, chi chi chi.

Na ir pėdink atgal, Pupuliuk. Gordon nusišypojo jam kultūringo žmogaus šypsena, kaip knygius knygiui.

– Prašom, mielai prašom. Mums malonu, kai žmonės užsuka pasidairyti. Gal kartais domitės poezija?

– O taip, be abejo! Aš *dievinu* poeziją!

Be abejo! Nususęs snobas! Ir apsirengęs, kad atrodytų lyg menininkas. Gordon ištraukė iš poezijos lentynos „liekną“ knygelę raudonu viršeliu.

– Ką tik išėjusi. Gana savotiški eilėraščiai, gal jums būtų įdomu. Tai vertimai, vertimai iš bulgarų kalbos.

Labai subtilus žingsnis. Dabar palikti jį vieną. Su pirkėjais tik taip ir reikia elgtis. Neskubinti, leisti kokias dvidešimt minučių pavartyti knygas. Galiausiai jie susigėsta ir ką nors nusiperka. Gordon pasuko durų link – taktiškai, neužstodamas Pupuliui kelio, bet vis dėlto atsainiai, viena ranka kišenėje, su džentelmeniui pritinkančia nerūpestingumo išraiška veide.